

Što nam je promaklo u čitanju *Dražbe predmeta 49* Thomasa Pynchona?

Prionuo sam ponovno pisanju o književnosti unatoč dvama uvidima koji, pored ostalog, stavljaju u pitanje smisao takvoga rada. Prvi je uvid na tragu sve raširenijim žalopojkama o stanju u humanistici. Te mi se žalopojke čine posve opravdane. Pokušavajući proniknuti u razloge takvog stanja smatram da se humanističko znanje u današnjoj konjunkturi, koja je determinirana sveltlaču ekonomije, naprosto ne smatra iskoristivim resursom. Ta konjunktura, njezini učinci i implikacije, kao i specifično pitanje kako ona figurira u književnom djelu kojim se bavim u nastavku, predstavljaju teorijsko-praktični okvir i razlog nastanka ovog zapisa.

Drugi uvid tiče se naravi posla kojim se bavimo. Ako prvi uvid poslu humanistike pristupa iz izvanjske perspektive, to jest pita se kako taj posao stoji u rečenoj konjunkturi, drugi nalaže da se iznutra priupitamo što mi u stvari činimo ustrajući u pisanju o književnosti ili pak proizvođači samu književnost. U vezi s time paradoksalno je intrigantna činjenica da što je znanje koje podaruje književnost i znanje o samoj književnosti marginaliziranije, to više buja i primarna i sekundarna produkcija. Ta mi produkcija sve više sliči na ono što je Hegel imenovao “lošom beskonačnošću”. Konkretiziramo li na tom primjeru Hegelovu dijagnostiku, ona opisuje neprestanu akumulaciju sve većeg broja tekstova kojima nedostaje bilo kakva nužnost ili smisao. Nove pisanije, to nepregledno i nepročitano štivo koje se svakim danom umnožava, oprimjeruje tu lošu beskonačnost. Defini-rajmo ju stoga provizorno kao pridodavanje novih elemenata nizu, nizanje kojemu se ne nazire ni kraj ni cilj. Unatoč tim uvidima odazvao sam se na poziv za suradnju u jubilarnom broju *Književne smotre* jer smatram da je taj časopis bio dio svijeta u kojemu je književnost još imala smisla, da je nastavio posao i kada je taj smisao uvelike ugrožen i da jubilarni broj, po svojoj naravi, nudi prigodu ne samo za prisjećanje na ono što je nekoć bilo, nego i za iznalaženje puteva iz zatečenih okolnosti, naravno ukoliko takvi putevi još postoje.

Budući da su jubileji prigoda vrednovanja učinjenoga, ja ću to učiniti vraćanjem romanu koji sam opetovano čitao pa i o jednom čitanju ostavio pisani trag. Nije mi cilj tim vraćanjem ostati tek na osobnim reminiscencijama jer sam uvjeren da preispitivanje

rezultata nekadašnjih čitanja ima dalekosežnije posljedice. Iako nije baš uobičajen postupak, ponovno čitanje vlastitih ranijih interpretacija može ponuditi zanimljiva iskustva. Možda je najvažnije iskustvo svojevrsna nelagoda koju osjećamo čitajući ranije uratke. Ako ćemo biti odrešitiji, ustvrdit ćemo da smo bili u krivu, da nismo bili dorasli izazovu književnog predloška. Drukčije kazano, predmet našega promatranja, djelo književnosti, kao da se postavlja na način koji uvijek već obezvređuje iskaz o njemu.¹ Naravno, do tog uvida je moguće doći samo nakon dugotrajnijeg bavljenja književnom problematikom. Entuzijastični, uvjereni u smislenost i svrhovitost onoga što činimo, na početku književnoznanstvenog rada, pridržavamo se naputaka discipline koja još ne može stavljati vlastite rezultate pod znak pitanja. S vremenom, ako nismo posve neskloni samorefleksiji, uviđamo da se bavimo nečim što ne posjeduje stroge protokole znanosti i da je prostor za pogrešku deprimirajuće velik. Spoznajemo da konceptualni okvir s kojim pristupamo predmetu istraživanja, iako jest uvjet omogućenja naših iskaza o dotičnom predmetu, istodobno posljeduje slijepim pjegama koje ga krivotvore i okljaštruju.

U svom prvom osvrtu na djelo Thomasa Pynchona iznio sam tvrdnju da tri prva njegova romana, uključujući roman *Dražba predmeta 49*, uprizoruju potragu kroz “labirintski prostor” pri čemu sam istaknuo da izbjegavam riječ realnost jer sam bio mišljenja da autor pribjegava strategijama “destabilizacije konotacija” koje riječ realnost obično ima (1988: 215). Iako sam kontekstualizirao ranije čitanje u povijesni trenutak u kojemu je čovjek podvrgnut potpunom nadzoru, kada “zakučaste transakcije tržišta i utjecaja manipuliraju nevinim žrtvama”, zaključio sam ipak da Pynchonove potrage “ostavljaju čitatelja s prazninama, još zlokobnijim zagonetkama i neizvjesnostima” (220). Sada uviđam da je tom mojem čitanju promakla tematika koja kod Pynchona uvijek ima stvarnosnu referenciju, štoviše problematika koja bi

¹ U nastavku, shodno konjunkturalnim uzusima, riječ/pojam “vrijednost” najčešće koristim u ekonomskom značenju. Razlozi “obezvređenja” ranije ponuđenog čitanja Pynchonova romana bit će predmetom daljnje analize a čitatelja upućujem na rad o Pynchonovom kasnijem romanu *Mason & Dixon* u kojemu sam se, na drugom predlošku, bavio sličnom problematikom (Grgas 2015).

razotkrila, protivno u ondašnje vrijeme uvriježenim postmodernističkim uzusima, vezu teksta i svijeta. Naravno, takvi previdi, ako smo poštteni prema sebi i svojemu poslu, više su pravilo nego iznimka. No, ono što je zanimljivo i teško objašnjivo u odnosu na taj specifični previd jest činjenica da se previdjela očiglednost koja je u tekstu sveprisutna, bilo da zastanemo i promislimo što znači naslov romana ili pak koje su implikacije enigmatičnog svršetka romana. Ja ću u nastavku tu očiglednost evidentirati, ponuditi objašnjenje i razloge previda i promisliti konzekvencije naknadnog uvažavanja rečene evidencije.

2.

Kako nam je moglo promaknuti očigledno upućivanje na ekonomsku tematiku kada, ako ju nismo razabrali u naslovu romana, na samom njegovom početku čitamo kako Edipa Maas saznaje da je imenovana “izvršiteljicom oporuke stanovitog Piercea Inverarityja” koji je “jednom prilikom izgubio dva milijuna dolara u slobodno vrijeme, ali čiji su posjedi još uvijek bili dovoljno brojni i dovoljno zamršeni da bi posao njihova razvrstavanja bio sve, samo ne počastan” (5/9)². Izračun vrijednosti i gonetanja zakučastosti Inverarityove oporuke zaposlit će Edipu do samog kraja romana. Dodajmo tome činjenicu da u prvom poglavlju saznajemo da je njezin suprug Mucho, disk-džokej, “nekoliko godina radio kao prodavač rabljenih automobila” (7/12) i da “osjetljivi Mucho” nije mogao izdržati “beskonačne rituale zamjene” (9/14).³ Opis zadatka koji ju čeka kao izvršiteljicu oporuke obiluje ekonomskim pojmovima i radnjama: “upoznati se detaljno s poslovnim knjigama i poslom, dokazati pravovaljanost oporuke, prikupiti sve dugove, napraviti popis imovine, dobiti procjenu imanja,

² Referencije na roman će biti u zagradama. Budući da mjestimice u analizi komentiram hrvatski prijevod, zbog lakšeg snalaženja će u zagradama biti dvije brojke, prva koja se odnosi na hrvatski prijevod (1998) dok se druga odnosi na engleski izvornik i izdanje koje se navodi u literaturi na kraju članka.

³ U engleskom izvorniku (1990) u ovom se odlomku riječ *lot*, s jasnim nekretninskim konotacijama, pojavljuje pet puta. U hrvatskom prijevodu riječ se izbjegava i prevoditeljica pribjegava različitim rješenjima. Riječ se naprosto ne prevodi (“bučan blijeda arterija” / “lot on the pallid, roaring arterial”), riječ se neutralizira prostornim deiksama, (*ondjellot, tamolot*), riječ se personificira (“the lot being a sponsor” / “jer su bili sponzori”) ili se pak preoznačava (“a buffer between him and that lot” / “između sebe i tog dijela svoje prošlosti”) (9/15). U izvorniku početak narednog odlomka glasi: “He had believed too much in the lot” dok je hrvatski prijevod: “Previše je vjerovao u sve ono” (9/15). Nije mi želja cjepidlačiti, ali smatram simptomatičnim činjenicu da je prevoditeljica zanemarila nekretninsko značenje riječi *lot* čiji su hrvatski ekvivalenti, pored ostalog, *parcela, zemljište*. Usudio bih se kazati da se prevoditeljica rukovodila stilističkim obzirima, tečnošću teksta, i da je to postigla nauštrb ekonomske semantike. Ne bih se složio s tom odlukom jer, kao što je razvidno diljem teksta, monetizirani prostori, drugim riječima nekretnine igraju značajnu, mjestimice presudnu ulogu u romanu.

odlučiti što likvidirati, a što zadržati, isplatiti potraživanja, podmiriti poreze, razdijeliti nasljedstva” (13/19–20). Kada Edipa Mass pri kraju poglavlja navješćuje “otkrića svih vrsta” i o njima sudi da nisu otkrića o pokojniku ili o njoj samoj, “nego o nečemu što je nekako, sve do ovoga, uspjelo ostati skriveno” (13/20) nameće mi se misao da je to nešto kapital. Dometnuo bih i potkrijepio to čitanje tvrdnjom da kada ekonomija nesmetano funkcionira onda je kapital nevidljiv, on je instrumentaliziran, investiran u posao stvaranja dodatnih vrijednosti. No, kada dođe do zatajenja ili disfunkcije, metonimijski u romanu dočaranih smrću nositelja kapitala, kapital se razotkriva, ne uspijeva se više skriti i mi ga počinjemo sagledavati kao nešto što dovodi u kušnju naše spoznajne moći.

Mogućnost da je u uvodnom poglavlju na djelu razotkrivanje kapitala potkrepljuje niz indicacija u drugom poglavlju. U njemu Edipa Mass otputuje u San Narcisco “pogledati Pierceove poslovne knjige” (16/23). Ne samo da je San Narcisco mjesto bez identiteta, “grupacija određenih pojmova”, nego je ondje bilo “Pierceove prebivalište i sjedište: mjesto u kojemu je počeo svoje špekulacije zemljom prije deset godina i tako postavio temelj kapitala na kojemu je izgrađeno sve drugo” (16/49). Ovo “sve drugo” kvantificirano je i pobliže specificirano Pierceovom oporukom. Edipa zna da je “veliki blok dionica” Galactronics d.d., ogranka “Yoyodinea, jednog od divova zrakoplovne industrije” (18/25) u vlasništvu Piercea Inveraritya. Na televiziji vidi reklamu za Fangoso lagune, “novo stambeno naselje” (22/31) i saznaje da je to “jedna od Inverarityevih investicija” (22/31). U nastavku Edipa saznaje za sve više i više stvari koje su dio Inverarityeve imovine, tako da se u jednom trenutku zapita “Što, k vragu, nije posjedovao?” (28/39). Za daljnji razvoj romana značajna je činjenica da je Inverarity posjedovao “51 posto proizvodnje filtera” za Beaconsfield cigarete (24/34) jer je za taj filter korišten “koštani ugljen”, a pitanje “kakvih kosti?” (24/34) koje Edipa postavlja Metzgeru anticipira dionicu iz Drugog svjetskog rata u Italiji i, kao što čitamo u sljedećem poglavlju, vodi “zlokobnom cvjetanju Tristera” (49/54).

U trećem poglavlju u prvi plan dolazi Edipino otkriće sistema Tristero. Ispostavlja se da je Tristero usko povezan s kolekcijom maraka koju je ostavio Pierce a koju sada treba “popisati i procijeniti” (32/45), ekonomskim terminima kazano, ovjeriti joj vrijednost. Vezu Tristera i kolekcije maraka Pynchon tematizira do kraja romana, ali s umetnutim epizodama koje nisu s njome neposredno kauzalno-logički povezane. Ipak, za moje je čitanje znakovito da se “cvjetanje” sistema Tristero u velikoj mjeri odvija u semantičkom polju koje je impregnirano ekonomskim temama. Tako u analepsi o Društvu Petera Pinguida koja, Pynchonovim karakterističnim sarkazmom, referira na američke politike, nalazimo referencije na industrijski kapitalizam i marksizam, ali i na špekulacije tržištem nekretnina u Kaliforniji (37/51). Drugdje

se spominju američke savezne države gdje je Inverarity “imao nekretnine, pa i Delaware, gdje je osnovao poduzeće” (40/55)⁴. U opisu dana provedenog u Fangoso lagunama, “jednom od Inverarityevih zadnjih velikih projekata”, Pynchon upliće Cosa Nostru, posuđivanje novca i prodaju kostiju. Na jednom mjestu ti se elementi priče povezuju s ranije spomenutim Inverarityjevim vlasničkim udjelom u duhanskoj industriji:

Jedno je uvozno-izvozno poduzeće kupilo kosti, prodalo ih proizvođaču umjetnog gnojiva, koji je možda upotrijebio dvije ili tri bedrene kosti za laboratorijske testove, ali je na kraju odlučio sasvim prijeći na riblje kosti i prebacio nekoliko preostalih tona matičnoj kući, koja ih je spremila u skladište kraj Fort Waynea u Indiani, možda godinu dana prije nego se za njih zainteresirao Beaconsfield. (47/63)

U tom trenutku jedna od sudionica na izletu primjećuje da joj sve to sličí “na onu bolesnu, poremećenu jakobinsku dramu osvete koju smo gledali prošloga tjedna” (47/63). Ta drama, *Kurirova tragedija*, bit će sljedeći labirint kroz koji će se Edipa probijati. Za moju analizu je znakovito da je u rečenom igrokazu riječ o konkurentskim poštanskim uslugama, o “poštanskom monopolu” i razvoju “novih tržišta” (49/66). Više je nego očigledno da “konkurencija”, “monopol” i “tržište” pripadaju zajedničkom semantičkom polju.

Na početku četvrtog poglavlja Edipa je još jednom pročitala oporuku i smatra svojom obvezom dovesti ostavštinu u “zvjezdano Značenje” (61/81). Na tom zadatku ona prisustvuje sastanku dioničara Yoyodinea u središtu kompanije. Ondje razgovara sa Stanleyem Koteksom koji crta znak trube s poštanskih maraka, “simbol OTPADA”, priča joj o korporacijama, patentima i drugom zakonu termodinamike. Odgonetanje znakova, o čemu će biti više riječi u nastavku, postaje Edipina središnja preokupacija, ali nipošto ne valja smetnuti s uma da se to zbiva na već ocrtanoj pozadini ekonomskih transakcija pa ne iznenađuje kada u tekstu nalazimo natuknice o “teoriji o višku vrijednosti” (67/87), “raštrkanim poslovnim interesima” (68/90) o popisivanju “i procijeni Inverarityeve zbirke maraka” (71/94). Ponudit ću navod iz teksta koji, opisujući Edipino traganje, može funkcionirati i kao metakomentar čitavog romana:

⁴ Prijevod ne dočarava posve izvornik jer ondje čitamo: “in Delaware, where he’d been incorporated”. Ne smatram ukazivanje na ovu diskrepanciju jezičnim cjepidlačenjem jer je nešto drugo ovdje u igri. Naime, engleska pasivna konstrukcija, za razliku od hrvatskog prijevoda, naglašava nadmoć kapitala nad ljudskom jedinkom koja je puki nositelj (Marxov termin je *Trger*) njegove dinamike. Kao i drugdje u svojim djelima Pynchon ovdje uprizoruje moć sustava (ili njegovih inačica) nad čovjekom, samo što trpni glagolski oblik pokazuje da se ni moćnici ne mogu oteti od njegova kooptirajućeg domašaja.

Edipa se pitala hoće li, na kraju ovoga (ako će ikada biti kraja), i njoj od svega ostati samo nagomilana sjećanja na tragove, najave, ali nikada ne samu središnju istinu, koja vjerojatno svaki put plane, nepovratno uništavajući vlastitu poruku, ostavljajući nakon povratka uobičajenog svijeta iza sebe samo preeksponiranu prazninu. (72/95)

Pored činjenice da pasus nudi samoopis glavne radnje romana, primijetit ću da se u njemu aludira i na dinamična, nestalna, uvijek izmičuća svojstva kapitala.

U predzadnjem poglavlju Edipa posjećuje sveučilište Berkeley tragajući za odgonetkom diskrepancije (“onog stiha s Tristerom” [78/1029]) u različitim izdanjima zagonetne drame. Ondje joj John Nefastis priča o entropiji, pojmu koji, pored ostalog, ima i ekonomski značaj (vidi primjerice Biel 2012). U naplavini različitog znakovlja Tristero zadobiva posebni status: “I dok su koincidencije ovih dana cvjetale gdje god da je pogledala, ona nije imala ništa drugo do jedan zvuk, jednu riječ, Tristero, koja ih je povezivala” (83/109). Nešto dalje u tekstu kao da se nudi pojašnjenje: “Ili je Tristero postojao, sam za sebe, ili je bio plod Edipinih pretpostavki ili mašte, možda zbog njezine zabrinutosti zbog ostavštine s kojom je bila tako isprepletana” (83/109). Isprepletenost Edipina traganja s ostavštinom je za moje čitanje osobito važna. Na isti način je i opis nastanka poštanskog roga povezan s “korporacijskim sustavom” (86/113), a treba spomenuti da Edipa u “zaraženom gradu” (89/117) nalazi “posvuda znak Tristerova poštanskog roga” (89/117). Opet znakovito, u toj šetnji nailazi na dio svoje prošlosti u liku anarhiste Jesúa Arrabala koji ju podsjeća na Inveraritya, “gringa koji je trošio previše novca na vas” (91/119) i koji, riječima anarhista, “previše savršeno utjelovljuje ono protiv čega se borimo” (92/120). Nakon epizode s prolupalim psihijatrom nacistom, Edipa, na samom kraju poglavlja, susreće supruga Mucha koji se izliječio ružnoga sna. Upućujem na njegov opis sna jer prevoditeljica i ovdje ne prevodi riječ *lot* koja se u značenju parcele u izvorniku pojavljuje dvaput (110/144). Evo kraja Muchina objašnjenja: “Mi smo bili članovi nacionalne udruge prodavača automobila, ‘National Automobile Dealer’s Association, N.A.D.A.’ Samo taj škripavi metalni natpis *ništa, ništa* s plavim nebom u pozadini” (111/144). Usput primjećujem da se ovome “ništa”, koje stoji iznad parcele na kojoj se odvija trgovina, može pridati značenje, koje je značajnije od Pynchonova poigravanja sa španjolskim. I u ovom slučaju, shodno meontološkom čitanju Marxa, ništa bi samo dodatno okarakteriziralo prazninu koja je kapital.⁵

⁵ Otkada sam se počeo baviti pitanjima ekonomije i kapitala nisam našao primjerenije objašnjenje kapitala od onoga koje je ponudio Ozren Žunec u svojem “meontološkom” čitanju Marxa. U nizu svojih radova jasno sam obznanio svoj dug prema tom uvidu pa ću ovdje uputiti samo na Žunčev ishodišni tekst (Žunec 1996).

U zadnjem poglavlju dolazi do stanovitih razrješenja ali, karakteristično za Pynchona, nipošto nema konačnog zatvaranja. Primjerice, saznajemo što znači akronim O.T.P.A.D.⁶ ali i to da se svaki “prilaz Tristeru može također slijediti i do Inverarityeve ostavštine” (129–130/169). I ovdje je znakovito da Edipa pomišlja na mogućnost da je sve što je slijedila “financirano iz ostavštine” (130/171). Pri kraju romana čitamo da su izvršene završne pripreme za dražbu Inverarityeve zbirke maraka: “Među njima bi bili prodani i Tristerovi ‘falsifikati’. Kao predmet 49” (134/175). Za moje čitanje znakovito je da se u zadnjem poglavlju javlja kod Edipe sumnja da je “ostavština mogla biti Amerika” (136/178). Jednako važan je Edipin opis Inveraritya koji se nakon svega može imenovati odsutnim središtem romana. Evo tog pasusa:

Iako s njom nikada nije razgovarao o poslu, znala je da je to bio djelić njega koji nikada nije mogao biti namiren, koji bi nastavio zauvijek i preko bilo kojeg decimalnog mjesta koje je mogla navesti; njezina ljubav, kakva je već bila, ostala je nerazmjerna s njegovom potrebom za posjedovanjem, za mijenjanjem zemlje, za ostvarivanjem novih horizonata, osobnih antagonizama, stopa rasta. (136/178)

Niz riječi *business, possess, growth rates* – da se vratim izvorniku – pripadaju semantičkom polju koje je nedvojbeno ekonomske provenijencije. To polje je donekle diferencirano jer se Edipa pita: “Ona Amerika šifrirana u Inverarityevoj oporuci, čija je ona bila?” (137/180)⁷ Ostavimo pitanje otvorenim kao što na

samom kraju ostaje otvoreno pitanje tko je ponuđač za kupnju predmeta 49 čijim izvikivanjem, ali ne i kupnjom, završava roman. Ta scena, u kojoj ponuda nije realizirana, važna je za moje čitanje i vratit ću joj se u zaključku.

3.

Zašto očiglednost koju sam gore iščitao iz Pynchonova romana nije, po mojem sudu, privukla adekvatnu pozornost književne kritike? Najočigledniji razlog je taj jer ju književna kritika nije ni tražila. U raznim etapama čitanja Pynchonova romana dominirali su drugi interesi, vladali su konceptualni okviri koji su nametali agende koje samo tangencijalno, ako uopće, dodiruju ekonomsku tematiku. Jednostavno kazano, Pynchona se uvriježilo čitati kao oglednog postmodernističkog pisca. Kada s vremenskim odmakom gledam unatrag na vlastitu zaokupljenost Pynchonom moram priznati da je i mene upravo interes za postmodernizam uputio k njemu pa sam ga jednom prigodom i iščitao pomoću parametara postmodernističke poetike (Grgas 1989). Ovdje nije potrebno ponavljanje onoga što je ranije rečeno, niti je potrebno ograđivanje od iznesenih tvrdnji. Spominjem postmodernističku recepciju Pynchona jer smatram da upravo u toj recepciji leže razlozi zašto se po pravilu okludirala gore evidentirana očiglednost u njegovu djelu.

Nakon što je naveo ključne elemente postmodernističke mantre, Wendell V. Harris ustvrđuje sljedeće: “Nepotrebno je naglašavati da su takve pretpostavke postavile čvrste granice koja se vrsta istraživanja, interpretacija i kritičke argumentacije smatrala prihvatljivom” (1996: xi–xii). Jedno od ograničenja koje se iz raznih razloga nametnulo postmodernističkim čitanjima jest napatok da se klone ekonomskog determinanta. Ovdje su ti razlozi od sekundarne važnosti jer mi je prvenstveni cilj pokazati kako se tim napatkom prikrila i sama povezanost ekonomije i teorije. S današnje distance, izopćenje ekonomije iz teorijskih rasprava u postmodernizmu djeluje paradoksalno jer mi se čini da je David Graeber posve u pravu kada tvrdi da “kada se budemo sjećali osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća neće to biti kao svanuće novog postmodernog doba (...) nego kao doba trijumfa svjetskog tržišta” (2012: 113). Valja podcrtati da se veza teorije i tržišta tim zornije predoduje ukoliko uviđamo da se u najnovijoj konjunkturi svjetskog tržišta ponajviše trguje novčanim vrijednostima, to jest da se u njoj događa uzurpacija financijskog kapitala. Veza te uzurpacije i onoga što je

kinjom” (138/181). Prevoditeljica je riječ *pinko* (181) prevela riječju “ludakinja” iako izvorni termin označava osobu lijevih i liberalnih pogleda. Stoga smatram da bi više odgovarala izvorniku, ali i kontekstu rečenice, riječ *ljevičarka* ili pak *crvena*. Čini mi se da je odabir politički neutralnije riječi (“ludakinja”) u skladu s otupljivanjem političke ekonomije Pynchonova romana.

⁶ “Očekujte Tristerov Pravedni i Apokaliptični Dolazak” (129/169). Ako sam ranije imao primjedbe u vezi nekih rješenja prevoditeljice ovdje ju moram pohvaliti i kazati da je ingeniozno riješila pitanje značenja akronima ali isto tako i način kako akronim funkcionira u tekstu. Naime, uobičajilo se O.T.P.A.D. čitati kao subverzivnu alternativu korporacijskoj moći (vidi primjerice Macura 2012). No, iz današnje perspektive, meni se čini da je već ovdje Pynchon u tekst umetnuo ekološku temu koja se prevoditeljčinom domišljatošću zadržava u hrvatskom ekvivalentu. Thomas Shaub je analizirao ekološku tematiku u *Gravity’s Rainbow* (vidi Shaub 1998). Ne ulazeći ovdje u pojedinosti, ja ću samo navesti rečenicu iz *Dražbe predmeta 49* koja upućuje na ekološku problematiku: “Zašli su među strojeve za zemljane radove, u totalnu odsutnost drveća, uobičajenu hijeratsku geometriju i na kraju, sljedeći pješčani put u spirali, do umjetne vodene površine nazvane Inverarityevo jezero” (41/56). Ako je veza ekonomije/kapitalizma i ekologije ovdje tek ovlašno dotaknuta (“totalna odsutnost drveća”), rečenici ćemo pridati veći, proleptički značaj, prisjetimo li se, primjerice, futurističkog ekskursa iz *Against the Day*: “Mi smo ovdje među vama kao tražitelji azila od naše sadašnjosti – vaše budućnosti – vremena svjetske gladi, iscrpljenih izvora energije, terminalnog siromaštva – kraja kapitalističkog eksperimenta. Kad smo konačno shvatili jednostavnu termodinamičku istinu da su resursi Zemlje ograničeni, u stvari da im je blizu kraj, cijela se kapitalistička iluzija raspala. Oni među nama koji su izgovarali tu istinu optuživani su kao heretici, kao neprijatelji prevladavajuće vjere” (2006: 415).

⁷ Nakon tog upita slijedi dionica u kojoj Pynchon nabraja gubitnike američkog projekta. Međutim, kao i uvijek u njegovu djelu, nema pozitivnog ili pak prevratničkog putokaza jer je Edipa, promišljajući o mogućnosti razdiobe ostavštine svjetini, svjesna da bi je “proglasili u cijelom okrugu Orange redistribucionisticom i luđa-

karakteristično za postmoderne teorije pitanje je kojim se bavi Joshua Clover koji smatra da se “doba financijalizacije u Sjedinjenim Državama preklapa s lingvističkim zaokretom. Ovo potonje je, u doslovnom smislu riječi, misaoni oblik prvoga; u stanju su uzajamne zaduženosti” (2012: 113). Nije na odmet spomenuti da je ta veza teško vidljiva (uspijeva ostati skrivena, rekao bi Pynchon) dok obje sfere nesmetano funkcioniraju. No, kada dođe do disfunkcije, signalizirano u Pynchonovu romanu smrću, problematičnost i jedne i druge sfere izbija na vidjelo.

Nakon krize 2008. godine, Bernard Stiegler, u knjizi *For a New Critique of Political Economy* (2010), tvrdi da je “filozofija našega doba napustila projekt kritike političke ekonomije” i dodaje kako “to predstavlja koban razvoj događaja” (2010: 18). Ova “filozofijska abdikacija u odnosu na ekonomiju” (18) onesposobljuje svaki pokušaj da se misli suvremenost, pa tako francuski filozofi, po Stiegleru, “govore o imigraciji, Europi ili o demokraciji, ali ne govore niti o kapitalu, niti o radu, niti o industriji, niti o tržištu” (19). Slično Graeberovim i Cloverovim zapažanjima, zanimljivo je da se u knjizi *States of Shock; Stupidity and Knowledge in the 21st Century* (2015) Stiegleru čini kako se “ono što nazivamo postmodernizmom, povijest kojega u manjoj ili većoj mjeri koincidira s konzervativnom revolucijom, pokazalo kao epoha financijalizacije, to jest kao strukturalno odvajanje financijskog od industrijskog kapitala” (2015: 100). Stiegler ne razrađuje svoju tvrdnju u smjeru u kojemu to čini primjerice Clover, to jest ne specificira odnos obrata ka jeziku u teoriji i financijalizacije i stoga, po mojemu sudu, može olako generalizirati kako njegovi sunarodnjaci ne govore o ekonomiji. Jer da je bio usredotočeniji na taj odnos, morao bih priznati da oni nisu posve “abdicalirali”, nego da njihovi tekstovi itekako uvažavaju mutaciju kapitala svojstvenu epohi financijalizacije. Doći ćemo do tog zaključka ako se udostojimo prepoznati ekonomsku tematiku u teoriji kao što sam ju gore prepoznao u Pynchonovu romanu.

Koristim riječ udostojiti jer nisu samo štovatelji Goethea, kao što to kaže Jochen Hrish, “odveć čedni (...) sa svojim učenjačkim prezirom prema novcu” (2000: 98). Međutim, danas kada sve manje inzistiramo na samodovoljnosti književnog djela, čednost smo zamijenili, nastavljavajući Hrishovu metaforu, promiskuitetnim spojevima s drugim oblastima znanja. Bit ću konkretniji pa kazati da, ako teorija već po svojoj naravi prekoračuje granice disciplina i ako ne želimo abdicirati pred zadaćom promišljanja naše suvremenosti, onda moramo biti otvoreni za ekonomiju i znanja u njoj. Kao što je razvidno iz sljedećeg pasusa u Hrishovoj studiji, postmodernističku teoriju stoga valja sagledati u kontekstu koji dokazuje da ona uvijek već to čini. Nakon navođenja pjesmice Getrude Stein (“Novac je ono to su riječi. / Riječi su ono što je novac. / Jest novac ono što su riječi, / Su riječi ono što je novac”) kod Hrisha čitamo:

Ova se analogija teorijski razvila (poslije mnogih predšasnika: Locke, Hamman, Goethe, i Novalis među ostalima) uporedo s de Saussureovom strukturalnom lingvistikom (znamo da Saussure dolazi iz obitelji bankara). Inicijalno poststrukturalizam (tako nazvan, ponajprije u Njemačkoj) biva involviran na tom sjecištu jezika i novca kako ga ocrtava Saussure. Samo je čitanju koje je nakanilo kultivirati svoj imidž neprijatelja (poststrukturalizam = novi francuski iracionalizam, nezainteresiran za sociološko prosvjetiteljstvo) moglo promaknuti, u borbi za navodno čisti um, koliko su intenzivno mislioci, u toj mjeri različiti kao što su bili Lacan, Foucault, Deleuze, Derrida, i Baudrillard, usmjerili svoja istraživanja na značajnsko sjecište starog (temeljnog) koda jezika i donekle novijeg ali nipošto manje važnog sekundarnog koda novca. (58)

Na sljedećoj stranici nalazim tvrdnju blisku mojem razumijevanju odnosa između ekonomije i teorije: “naizgled pomodarski govor o simulaciji, dekonstrukciji i kraju referencijalnog poretka nalazi uvjerljiv pandan u logici razvoja novca” (59). Kada približimo i umrežimo te sfere, kodove novca i jezika, kada s teorijskim diskurzom postupimo kao što sam postupio s romanom *Dražba predmeta 49*, dolazimo do iznenađujućih jukstapozicija.

To je učinio Micahel Tratner. U radu u kojemu iznalazi neočekivani izvor Derridina mišljenja, Tratner predlaže da se filozofiji (Nietzsche, Heidegger, Husserl), lingvistici (Saussure), etnografiji (Levi-Strauss) i psihologiji (Freud), disciplinama koje se izriekom navode u *Gramatologiji*, pridoda ekonomija, ponajprije ona koju nalazimo u djelima Johna Maynarda Keynesa i Milтона Friedmana (2004: 804). Tratner je svjestan da bi “povjesničari teorije” radije citirali Marcela Maussa ili pak Georgea Bataillea kao Derridine izvore i priznaje da su oni vjerojatno presudnije utjecali na Derridu nego rečeni ekonomisti, no ipak dodaje:

Ali nastanak dekonstrukcije i njezino širenje tijekom 1970-ih nisu samo događaji u povijesti užih intelektualnih disciplina; nego je riječ također o događajima u široj povijesti oblikovanoj mijenama u svakidašnjoj ekonomiji i vladinim politikama. Keynes i Friedman su razvili teorije koje su imale materijalne posljedice; Mauss i Bataille su u stvari mitologizirali događaje koji su se zbivali u glavnostrujaškoj ekonomskoj misli. (804)

To me nuka na uopćavanje. Čini mi se metodološki pogrešno pristupiti teoriji kao autotelichnoj djelatnosti i upravo u takvom pristupu, primijetiti ću, vidim razlog zašto je ona marginalizirana. Dio teorije kao da ne uvažava izvanjskost kao ono što bi trebalo teoretizirati. Nasuprot tome, meni je teorija, ako uopće ima neku svrhu, nužno povezana s neteorijskim problemima i na razne načine uvijek već uključuje svoju izvanjskost.

Tratner registrira činjenicu da se pojava dekonstrukcije redovito pripisuje političkim (ne)prilikama 1970-ih godina, ali jednako tako zagovara važnost

ekonomske transformacije na početku tog desetljeća za njezin nastanak. Po njemu, dekonstruktivistički napuci analogni su događanjima u sferi novca:

Neistraženi teren koji izranja 1970-ih je svijet dematerijaliziranih valuta koji je po Derridi na neki način preobrazio književnost. Skidanje 'kletve' s neiskupivog novca je ekvivalentno skidanju kletve sa znakova koji operiraju bez referencije što se može smatrati središnjom stavkom Derridinog lingvističkog projekta. (792)⁸

No, ovdje me ne zanima genealogija nego činjenica da su se ključne poststrukturalističke teorijske procedure pokazale itekako relevantnima u tumačenjima krize u kojoj danas živimo.

Tim teorijskim postavkama pribjegavalo se da bi se opisao odnos svijeta i vrijednosti u današnjoj konjunkturi. Na primjer, John Lanchester u knjizi *I.O.U: Why Everyone Owes Everyone and No One Can Pay* (2010) piše da će se svakome tko je studirao književnost zadnjih nekoliko desetljeća financijska kriza učiniti nekako poznata: "vrijednost, u domeni financijskog kapitala, analogna je neuhvatljivoj naravi značenja u dekonstrukciji" (2010: 78–79). Nakon što je ukratko sumirao deridijansko razumijevanje stalnog kliznuća značenja Lanchester piše: "Ima nečega i komičnoga i užasnoga u tome da vidimo odjelotvorenje njegovih teorija na svjetskom tržištu s tako katalizmičnim učincima" (79). Genealogija te katalizme mogla bi izdvojiti 1973. kao godinu u kojoj se zbio, po Josephu Voglu, "ključni diskontinuitet u povijesti novca" koji je inaugurirao ovodobno stanje. Po Voglu, politiku novca nakon 1973. valja sagledati kao "postmoderno stanje u ekonomiji – situaciju u kojoj su turbulencija i nestabilnost pomicali ka fleksibilnom sustavu valutnih tečajeva, režimu lebdećih označitelja bez sidrišta, bez utemeljenja u transcendentno označeno" (Vogl). Koliko je važno Voglovo prepoznavanje ključne zgrade u povijesti novca, za moju je argumentaciju od još veće važnosti činjenica da ju tumači oslanjajući se na poststrukturalističku agendu i pojmove.

Ja bih pridometnuo da sve što smo kazali za novac može poslužiti kao opis logike označavanja u Pyn-

chonovu romanu. Skrenuvši pozornost na ono što sam identificirao kao očiglednost u Pynchonovim romanu htio sam ukazati na tu analogiju i iskazati svoje neslaganje s onima koji logiku označavanja kod Pynchona poimaju kao samozabavljenu igru, kao unutartekstovnu dinamiku i postupak. Načelo na kojemu se temelje moja prosudba i moje neslaganje jest uvjerenje da neteorijska problematika uvijek već ima upliva na teoriju i da netekstovna stvarnost uvijek nađe put u svijet teksta. Činjenica da je Pynchonov roman napisan prije gore datiranih tektonskih zbivanja samo pokazuje oštromnu anticipaciju potonjih događaja.

Čitanje Pynchonova romana ciljalo je pokazati kako roman *Dražba predmeta 49* oprimjeruje način kako je romaneskni svijet sazdan od elemenata vantelestovne stvarnosti, od kojih mnogi pripadaju ekonomiji. U gornjem odjeljku o poststrukturalizmu naglasak je stavljen na preklapanje teorije i ekonomskog znanja i cilj mi je bio pokazati kako su najčešći pristupi Pynchonu – postmoderna paradigma – isprepleteni s ekonomijom. Disciplinarnim protokolima, bilo da je riječ o filološkim uzusima ili teoriji kako se ona uvriježila prakticirati kao da to smeta. Meni se pak čini da je nepoštivanje tih uzusa i iskorak iz disciplinarnih praksi od praktično-egzistencijalne važnosti. U zaključku zastupam tezu da je zagovor umreženja humanističkog znanja u interdisciplinarnu konjunkturu odgovor na važnost i urgentnost tih pitanja, ali da taj zagovor počiva na presupozicijama koje bi upravo humanističko znanje trebalo preispitati.

AKO JE MOGUĆE NEŠTO ZAKLJUČITI

Interdisciplinarnost ili neke od inačica takvih projekata vidim kao napor za preživljavanjem ne samo humanističkog znanja, nego i institucija i ljudi koji su s njima egzistencijalno vezani. Naravno, svjestan sam činjenice da se tom tvrdnjom, koja, priznajem, pojednostavljuje stvar, otvaram kritici i prigovorima koji će mi spočitnuti da, ishitreno, omalovažavam projekte koji se nameću kao zadnja riječ znanosti. Stoga izrijeком priznajem sveprisutnost interdisciplinarnog imperativa u današnjoj znanosti, katkada kao kriterija same izvrsnosti, ali bih ipak ukazao na činjenicu da se često izostavlja *raison d'etre* takvih pregnuća. Bilo bi od mene više nego pretenciozno usuditi se ponuditi odgovor na te razloge. Ono što mi se čini izvjesnim jest da ti razlozi nisu svedivi na čisto epistemološka pitanja. Imamo li to na umu možemo problematizirati, primjerice, nuđenje književnog znanja kao uporabljivog arhiva i pokazati što se zbiva s tim znanjem u interdisciplinarnoj transakciji, što se gubi, što dobiva i gdje to naposljetku sve vodi.

Nema dvojbe da su riječ i pojam kritika sveudilj prisutni u humanistici. Gdje se god okrenemo to se znanje legitimira tvrdnjom da razvija kritičko mišljenje, da obrazuje kritičko pozicioniranje prema svijetu. Moja je teza da humanistika u težnji za umreženjem

⁸ Pogotovo je u tom smislu zanimljiva Derridina knjiga *Given Time: I. Counterfeit Money*. Analogiju između jezika i novca razabiremo na primjer u sljedećem pasusu: "riječi su u ovom slučaju simulakrumi, novac bez vrijednosti – obezvrijeđen ili krivotvoren – to jest, bez zlatne podloge ili bez odgovarajuće opunomoćene vrijednosti" (1994: 61). Uvažavajući značaj koji Ferdinand de Saussure ima ne samo za Derridu, zanimljivo bi bilo istražiti kako su njegovi jezikoslovni uvidi koristili ekonomsku paradigmu, poglavito pitanje novca. Lidia Oukaderova u svojoj disertaciji piše: "de Saussurova analiza jezika čini se da se bez ostatka poklapa s Marxovom analizom novca i robe: i riječ i kovanica su valute čije su vrijednosti – i značenja – konvencionalni, ovisni ne o specifičnoj materijalnosti proizvoda ili zvukova, niti o specifičnom radu njihova proizvođenja, nego o diferencijalnim strukturama tržišta – to jest, o društveno-političkom polju – u kojemu cirkuliraju. Doista, i Marx i de Saussure naglašavaju mnogo puta da su vrijednosti ne mogu generirati bez razmjene i uvijek su proizvodi društvene interakcije" (Oukaderova).

u interdisciplinarnu konjunkturu iznevjeruje taj postulat. Objašnjenje zašto to čini vraća nas ekonomskoj tematici. No, pođimo redom. U poticajnom radu “Experiencing Critique” George Pavlich smatra da kritika “nije suštinski povezana s rasuđivanjem nego je specifična vrsta iskustva koje sučeljuje ono familijarno s obećanjem drugih oblika bića” (2005: 102–103). Pozivam se na Pavlicha jer on iskustvo kritike ili, bolje reći, današnju varijantu kritike povezuje s disciplinarnim znanjem i upravo je stoga relevantan mojoj argumentaciji. Po njemu, istodobno s erozijom “modernih disciplinarnih režima istine” kritika se sve tješnije veže uz predodžbe “učinkovitosti sustava”. Ta kritika manje stavlja na kušnju ili propituje utemeljujuće logičke podloge nego što nastoji poboljšati “tehničke elemente danih konfiguracija” (99). Kao ilustraciju te razlike Pavlich, među ostalim, spominje “neo-liberalne ekonomiste” koji po njemu istražuju što je manjkavo s postojećim tržištima. Osobito je zanimljiva opaska koja slijedi: “Upadljivo izočna iz takvih rasprava su pitanja kao ‘da li tržišta zbiljski postoje?’ ili ‘može li se ekonomika pojmiti bez ideja tržišta ili tržišta bez predodžbe o racionalnim pojedincima?’ (99). Pavlich smatra da izostavljanje takvih pitanja potvrđuje da se utemeljujuće logičke podloge rijetko stavljaju na kušnju: “ovdje nastaje povlašteni kritički žanr: žanr koji još supostoji sa sastavnicama disciplinarnog rasuđivanja, ali koji koristi učinkovitost sustava kao standard ili kriterij svoje kritike. Tim putem su pitanja upućena logičkoj podlozi postojanja ovih sustava na samom početku aktivno potisnuta” (99–100).

Zašto se ne postavljaju ta radikalna pitanja kada je riječ o humanističkom znanju? Moj bi prvi odgovor bio da se ona zanemaruju upravo iz razloga jer se u interdisciplinarnom projektu to znanje legitimira svojim navodnim doprinosom učinkovitosti sustava koji se sa svoje strane najčešće mjeri ekonomskim parametrima. Kada bi se ustrajalo na radikalnom promišljanju ciljeva humanistike, pokazalo bi se da svrhovita korisnost ne kotira visoko na njezinoj agendi. Upravo je zato u današnjoj konjunkturi humanističko znanje marginalizirano. Međutim, pored tog izvanjskog razloga zašto se potiskuje radikalno samopropitivanje postoji i tom znanju inherentna karakteristika koja priječi potpuno prepoznavanje mjesta tog znanja u svijetu. Naime, smatram da je jedan od razloga zašto se ne postavlja pitanje o razlogu postojanja ili opstanka književnosti i znanja o njoj taj da se i književnosti i humanistici pripisuju vrijednosti koje ne podliježu kritici i procjeni. Vrijednost se u ovom slučaju vidi kao nešto po sebi, vanvremeno, neovisno o kontekstu. Za razliku od drugih domena koje će kritička misao razvrgnuti do krajnjih konsekvencija, kritika pred humanistikom ustuknuje.

Drukčije kazano, djelatnost koja se diči svojim dekonstruktivističkim uvidima, koja oštri svoju aparaturu upravo na hermeneutici sumnje i subvertiranja ovih ili onih istina nije spremna iste postupke okrenuti

protiv sebe. To iznevjeravanje logike i svrhe humanističkog znanja zapriječiti će uvid da je riječ o kontingentnim praksama koje imaju svoj vijek trajanja i koje naprosto mogu nestati. Međutim, nije tu riječ samo o epistemološkoj blokadi jer ćemo se, legitimirajući ono što činimo, kao i svi drugi koji nastoje nešto ušičariti u postojećoj konjunkturi znanja, pozvati na vrijednosti humanistike, književnosti, umjetnosti. Zbog toga izlaganja o nezavidnom položaju humanistike redovito završavaju afirmativnim procjenama o njezinom značaju i smislu. Budući da je teško priznati poraz ili pak suvišnost, to je posve očekivana reakcija. Nagon za samoodržavanjem je imanentan i institucijama i ljudima koji o njima ovise.

Priznajem da pišem iz pozicije koja ne bi bila egzistencijalno ugrožena kada bi bila posve dezavuirana institucija u kojoj sam proveo radni vijek čitajući i pišući o književnosti⁹. Ta pozicija, određena skorim umirovljenjem, svakako je imala upliva na neke iznesene tvrdnje. No, pored toga, naznačujem ekonomiku kao znanstveno polje u koje sam zakoračio iz sigurnosti književnosti kao okidača za ponuđeno čitanje Pynchonova romana, ali isto tako i za razmatranje pitanja vrijednosti kao toposa valorizacije ne samo ovog ili onog djela, nego i interpretacije kao takve, pa i one interdisciplinarne provenijencije. Budimo naposljetku samokritični i zapitajmo se o vrijednosti/korisnosti književnosti u umreženju s ekonomskim znanjem. Jochen Hrish, iz perspektive propitivanja odnosa novca i književnosti, nudi nekoliko uvida koji bacaju svjetlo na pitanje uporabljivosti književnog znanja. Navest ću opasku koja ukazuje zašto to znanje ne može biti inkorporirano u današnju konjunkturu i u njezinu logiku rasta i stjecanja:

Jer ništa nije manje pokriveno od pjesničkog govora. No, upravo je zbog toga razloga književnost u poziciji da postavlja pitanja koja se obično izbjegavaju, pitanja o pravovaljanosti (*Geltung*) i pokriću (*Deckung*) drugih kodova. Tematiziranje manjkavosti monetarne razmjene ne može biti predmetom diskursa koji su relevantni ekonomiji. (16)

Interdisciplinarnosti koja zastupa umreženje ekonomije i književnosti pravdajući to kao društveno koristan projekt, tj. kao nešto što će pridonijeti učinkovitosti sustava, elidira nerelevantnost znanja i iskustva književnosti za ekonomiju:

Nijedan ministar financija, bankar, profesor ekonomije ili biznis administracije, nijedan industrijalac, zakonodavac ili sindikalist u pregovorima o ugovorima o radu neće (u normalnim uvjetima) htjeti razotkriti nepojmljivu zakučastost novca i problem njegova pokrića. Ako se novac suoči s kolektivnim nepovjerenjem i nevjeri-

⁹ Napisavši tu rečenicu postajem svjestan tog povlaštenog položaja, ali isto tako vidim kako taj položaj sve više biva podlokkan, kako čitanje i pisanje nisu djelatnosti koje se navode kao jezgrene djelatnosti tog radnog mjesta. Svi pokazatelji govore da će se rad u humanistici na sveučilištu sve više prazniti od tog sadržaja.

com, takav novac odmah propada. Čovjek mora vjerovati u novac baš u onim trenucima kada ne bi trebao u nj vjerovati. (16).

Na nama je odlučiti hoćemo li zadnje zapažanje primijeniti i na književnost i na znanje o njoj. Odluka će uvelike ovisiti o tome smatramo li da je došlo do promjene situacijskog karaktera humanistike u svijetu ili ne. Podsjetit ću da, ekonomskim terminima kazano, Hrish tvrdi da pjesnički govor također nema pokrića i nastavlja: “Književnost je vrlo rano počela sebe percipirati i nastavila sve intenzivnije to činiti od šesnaestog stoljeća kao medij kojemu *ne* treba pokriće i da ju upravo to kvalificira za promatranje tih problema” (17). U tim okolnostima, disciplinarno govoreći, u okolnostima gdje se književnost nije trebala opravdavati, “nekorisnost” ili “suvršnost” književnog znanja nisu ju doveli u pitanje, nego se ona unatoč svojoj nefunkcionalnosti smatrala vrijednošću. U današnjim okolnostima dvojimo o toj vrijednosti. Danas u svijetu krajnje učinkovite funkcionalnosti, književnost kao ono što ne može pridonijeti tom svijetu je obezvrijeđena. Ona nije tražena roba.

Sve vlast ekonomije u današnjem svijetu nuka me tako formulirati stanje književnosti i znanja o njoj. Ne libim se na kraju postaviti naš predmet u robni odnos, ne samo zbog šireg složaja moći i interesa, nego i zbog mogućnosti da unutar njega sagledamo i povod ovih zabilješki. Naime, podsjetio bih na svršetak Pynchonova romana o kojemu sam nešto pribilježio na kraju drugog odjeljka. U duhu ovdje rabljene interpretativne paradigme mogli bismo ustvrditi da svršetak romana, pored ostaloga, uprizoruje kratki spoj između ponude i potražnje. Drugačije kazano, Pynchon nas vodi do samog ruba ostvarene transakcije, do scene na kojoj očekujemo, s glavnim likom, realizaciju dražbe, ali nas Pynchon zakida za transformaciju predmeta 49 u vrijednost koja se, podsjetit ću, ovjerava samo ako za onim što se nudi ima potražnje i spremnosti za kupnjom. Ako takvo razumijevanje svršetka Pynchonova romana učitava u nj više nego što sam svršetak znači, ako odveć lako prelazim iz kompozicijske strategije u alegorijsko tumačenje, nudim tu interpretaciju jer ona i na razini makro organizacije romana ukazuje na vezu ekonomije i postmodernističkih postupaka¹⁰. Čemu nas ta veza

¹⁰ Ako je manjak ekonomskih čitanja Pynchonova romana bio svojevrsni povod ovog rada, na kraju ću se opet vratiti Michaelu Tratneru i njegovom neortodoksnom pogledu na dekonstrukciju jer sam ponovnim čitanjem Tratnera vidio da se u njegovu članku nalazi usputna primjedba bliska mojim zapažanjima. Tratner upućuje na *Dražbu predmeta 49* kao na roman “o misterioznim znakovima koji se svugdje pojavljuju i o potrazi za njihovim značenjima”, koji uprizoruje ulogu ekonomije u postmodernoj književnosti i nastavlja: “Nitko u romanu ne nalazi bilo kakav razumljiv sustav značenja; unatoč tome, knjiga završava a ono što dopušta završetak potrage je jedan konačan čin: znakovi se stavlja u tržište. Knjiga završava svojim naslovom, dražbom predmeta, pozivanjem na ponudu cijene na aukciji, a ono što je ponudeno na aukciji je kolekcija predmeta obilježenih znakovljem koje su svi

može poučiti ostaje otvoreno pitanje. Ono što znamo jest da Pynchona kratki spoj između ponuđenih roba i valorizacije uprizoren u završnoj sceni romana nije obeshrabrilo. On je nastavio pisati. Ja bih na kraju ustvrdio da je to samo jedan od mogućih puteva iz aporije kojoj je izložen rad u humanistici u konjunkturi koja uz što manja ulaganja želi izvući maksimalnu korist. Egzistencijalno će to biti važno jer znamo da se poslovi razlikuju i po tome koliko je truda uloženo u njih. Temeljem vlastitog iskustva rada na poslu čitanja i pisanja, ustvrdit ću da i jedno i drugo iziskuje trud koji ne ostavlja mnogo vremena za stjecanje drugih znanja i umijeća. Možda je upravo to razlog zašto i u konjunkturi koja obescjenjuje taj rad, koja ga nastoji učiniti fleksibilnim, nastavljamo čitati i pisati. Možda naprosto ne znamo što bismo drugo mogli činiti.

LITERATURA

Biel, Robert 2013. *Entropy of Capitalism*. Chicago: Haymarket Books.

Clover, Joshua 2012. “Value/Theory/Crisis”, u: *PMLA*, siječanj 2012, vol. 127, br. 1, 107–114.

Derrida, Jacques 1994. *Given Time: I. Counterfeit Money*. Translated by Peggy Kamuf. Chicago: The University of Chicago Press.

Graeber, David 2001. *Toward an Anthropological Theory of Value*. New York: Palgrave.

Grgas, Stipe 1988. “Thomas Pynchon in the Maze”. U Mirko Jurak (urednik). *Cross-cultural Studies: American, Canadian and European Literatures 1945–1985*. Ljubljana: Edvard Kardelj University, 215–221.

Grgas, Stipe 1988/1989. “Gravity’s Rainbow and Ihab Hassan’s ‘Catena’ of Postmodernism”, u: *Radovi: Razdvo filoloških znanosti* (18), 28: 28, 283–306.

Grgas, Stipe 2015. “What Goes on Behind Mason and Dixon’s Backs in Pynchon’s Novel?” u: *Umjetnost Riječi*. LIX, br. 3-4, 297–309.

Harris, Wendel V. 1996. *Beyond Poststructuralism: The Speculations of Theory and the Experience of Reading*. University Park: The Pennsylvania State UP.

dotad pokušavali razumjeti. Tako se roman u konačnici okreće tržištu da bi okončao svoju fikciju: ono što stoji izvan fikcionalnih znakova i što im omogućuje djelovanje kao znakovima nije referencija ili značenje, nego tržište za te znakove. Tu je na djelu prava Friedmanova ekonomika koja derivira ‘značenje’ najvažnijih znakova iz tržišta a ne iz bilo kakvih svjesnih planova navodno suverenih vlada, korporacija ili pojedinaca” (2004: 801). Navodim Tratnera jer se njegove usputne opaske donekle preklapaju s mojom interpretacijom, ali sa značajnom razlikom jer on ne pridaje važnost činjenici da “poziv na ponudu cijene” ne izaziva reakciju pa se ne može govoriti o odjelotvorenju Friedmanove ekonomike. Moje je čitanje nastalo neovisno o njegovim zapažanjima, ali je jasno da usmjerenost na ekonomsku problematiku vodi konvergentnim zapažanjima. Naša čitanja svršetka romana razlikuju se jer Tatner stavlja naglasak na ekonomsku tematiku kao ono što omogućuje završetak naracije, dok ja činim upravo suprotno i u prvi plan stavljam otvorenost, nedovršenost kraja koji, po ponudnom čitanju, alegorijski pokazuje kako Pynchonov tekst tematizira i sam proizvod književnog stvaranja.

Hrishi, Jochen 2000. *Heads or Tails: The Poetics of Money*. Detroit: Wayne State University Press.

Lanchester, John 2010. *I.O.U.: Why Everyone Owes Everyone and No One Can Pay*. New York: Schuster & Schuster.

Macura, Sergej 2012. "Pynchon's Fictional Paradigm: The Force of Yoyodyne vs. The Counterforce of W.A.S.S.T.E." u: *TRANS- Revue de littérature générale et comparée*, URL: <https://journals.openedition.org/trans/598>. Pristup 20. siječnja 2019.

Oukaderova, Lidia 2005. *The currency of representation: money and literature in Russia, 1917–1935*, magistrski rad, rukopis, University of Texas at Austin. URL: <http://hdl.handle.net/2152/2027>. Pristup 15. ožujka 2019.

Pavlich, George 2005. "Experiencing Critique", u: *Law and Critique* 16, 95–112. DOI: 10.1007/s10978-005-4906-9. Pristup 15. rujna 2019.

Pynchon, Thomas 1990. [1966]. *The Crying of Lot 49*. New York: Perennial Library.

Pynchon, Thomas 1998. *Dražba predmeta 49*. Prevela Jasenka Šafran. Zagreb: Ceres.

Pynchon, Thomas 2006. *Against the Day*. New York: Penguin.

Schaub, Thomas 1998. "The Environmental Pynchon: Gravity's Rainbow and the Ecological Context", u: *Pynchon Notes* 42–43, 59–72.

Stiegler, Bernard 2010. *For a New Critique of Political Economy*. London: Polity Press.

Stiegler, Bernard 2015. *States of Shock: Stupidity and Knowledge in the 21st Century*. London: Polity Press.

Tratner, Michael 2004. "Derrida's Debt to Milton Friedman", u: *New Literary History: A Journal of Theory and Interpretation* 34, br. 4 (jesen), 791–806.

Vogl, Joseph 2014. "1973: Financialization and the Conditions of Postmodernity", u: *Eutomia*, Recife, 13 (1), 107–118. URL: <https://periodicos.ufpe.br/revistas/EUTOMIA/article/view/592>. Pristup: 1. travnja 2019.

Žunec, Ozren 1996. *Suvremena filozofija I*. Zagreb: Školska knjiga.

SUMMARY

WHAT DID WE MISS IN READING PYNCHON'S *THE CRYING OF LOT 49* ?

Acknowledging the anniversary edition of the literary journal *Književna smotra* as the context of his paper, the author specifies that his article was conceived as a reengagement with an earlier published analysis of Pynchon's novel in which he had deployed poststructuralist ideas and procedures in his interpretation. Looking back on his earlier readings of Pynchon's work, the author asks why he and the vast majority of analysts of Pynchon did not see or why they simply ignored the economic thematic which is so evident and conspicuous in *The Crying of Lot 49*. After amassing evidence which clearly has to do with economic matters, the author proposes that this thematic passed under the screen of their attention because poststructuralist approaches to Pynchon had other priorities. In the second part of the article, the author engages poststructuralist theory and shows that, contrary to the privileging of textualist readings, that theory was always already marked by economic concerns. In the concluding part of the article, the author introduces interdisciplinarity and asks how the rapprochement of literature and economics can function in this new development and what questions need to be asked if such networking of the disciplines is to establish a critically thought-out foundation.

Key words: conjuncture, Pynchon, economics, value, literature, interdisciplinarity